

onderzoek en-

CONCEPT OPLEVERING

**SLOW FOOD YOUTH NETWORK
X PROVINCIE NOORD HOLLAND**

30 08 24

INHOUDSOPGAVE

3 **INTRODUCTIE**

5 **PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSVRAGEN**

6 **PROCES EN BRONNEN**

8 **ONDERZOEK NAAR DE CONTEXT**
SYSTEEMBLIK EN VERHAAL VAN DE GANS

12 **ONDERZOEK NAAR DE VERWERKING VAN**
GANZENVLEES

16 **HOOLIGANS**
MEER DAN EEN RELSCHOPPER

19 **TOEKOMST**

21 **ANDERE IDEEËN**

INTRODUCTIE

WIJ ZIJN

Wij (vlnr beginnend bij paars) Joanna van der Leun, Merel Nolet, Janneke Blonk, Pepijn Cockx en Lars Schreurs en gingen afgelopen halfjaar op reis door het voedselsysteem met de SFYN Academie. We trokken langs boeren, voedselverwerkers, chefs en supermarkten op zoek naar de verhalen en complexiteiten van ons voedselsysteem. Tegelijkertijd werkten we aan het vraagstuk van de wilde gans voor de Provincie Noord-Holland. Vanuit onze verschillende perspectieven en expertises grepen we het thema met beide handen aan en werkten we zes maanden lang aan ons deel van de oplossing. Niet zonder onze coach, zelf ook kok, Tessa van der Geer (links op de foto).

Joanna van der Leun

Systemisch ontwerper

Merel Nolet

Tektschrijver en kok

Janneke Blonk

**Beleidsmedewerker Handel en
Duurzaamheid bij de Visfederatie**

Pepijn Cockx

Barista

Lars Schreurs

Kok

OVER DE OPDRACHTGEVER

Provincie Noord-Holland

De provincie Noord-Holland werkt aan een duurzame, bereikbare, leefbare en innovatieve provincie. Samen met natuurorganisaties zoals Faunabeheer Noord-Holland maakt de provincie zich ook sterk voor natuur en landschap. Zodat inwoners kunnen genieten van het groen rondom de steden. De provincie moet daarnaast zorgen voor schone lucht, water en grond. En samen met het Rijk en de waterschappen zorgt de provincie ervoor dat Noord-Holland niet onder water loopt.

FBE Noord-Holland

In een poging om overlast door ganzen te verminderen worden in Noord-Holland worden gemiddeld 73.500 ganzen per jaar gedood. De ganzenpopulatie in de provincie groeit niet meer, maar met afschot en andere maatregelen wordt ingezet op een verdere afname. De Faunabeheereenheid van Noord-Holland wil de komende beheerperiode met minder ingrijpen betere resultaten boeken.

PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSVRAGEN

HOOFDVRAAG

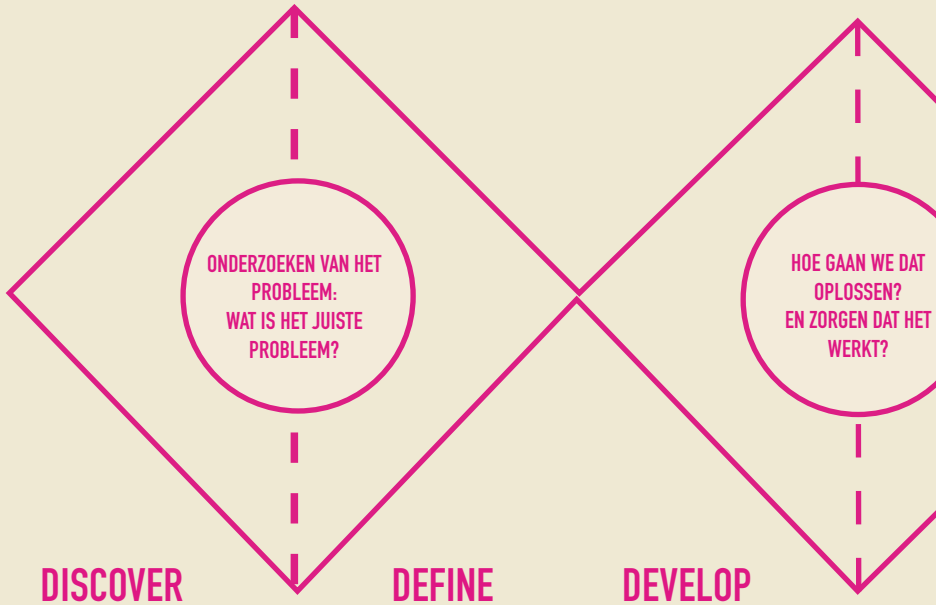
In welke vorm kan het unieke verhaal van de gans op de beste manier aankomen bij jonge nieuwsgierige consumenten en restaurants in de metropoolregio Amsterdam, met oog voor bestaande initiatieven die al met dit thema bezig zijn geweest?

Wij vonden het belangrijk om vanuit de gans te begrijpen waarom die hier is; uit gansperspectief, en waarom er nu voor afschot gekozen wordt, en wat de alternatieven zijn; uit systeemperspectief. Met als doel om het verhaal te kunnen vertellen aan de consument, maar vooral ook omdat we geloven en graag op zoek gaan naar andere, systeem- oplossingen om de relatie tussen mens en gans te verbeteren.

ONDERZOEKSVRAGEN

- Waarom is de gans hier?
- Wat is de ervaring van argrariërs?
- Welke alternatieven bestaan er vanuit een systeemperspectief voor afschot van de gans?
- Hoe vertellen we het verhaal van de gans?
- Hoe zit de keten in elkaar van afschot tot stukje vlees?
- Wat zijn al bestaande initiatieven voor het verwerken van ganzenvlees?
- Hoe verwerk je ganzenvlees op een smakelijke manier?

PROCES EN BRONNEN

PROCES

Van januari tot juni zijn we met dit vraagstuk aan de slag geweest. Volgens het “Double Diamond” model hebben we het proces gevolgd. In de eerste diamant doken we de context in, op zoek naar de kern van het probleem dat ons was gegeven. Vervolgens zijn we met die kennis gaan brainstormen en tot Hooligans, meer dan een relschopper, gekomen. De andere ideeën zijn terug te vinden op pagina 21.

INFORMATIEBRONNEN

Ganzenonderzoeker Jouke Prop

Ganzenonderzoeker Berend Voslamber zijn boek: **Mijn
grauwe ganzen**

Biologisch veehouder Joost Vrolijk

Jager Jasper Holla

Jager Reinier van Elderen

Jager Bart Nijsink

Ondernemer Pieter Goudswaard

Onderzoeker Carl Schultz

Wild Webshop de Predetariër

Saucijs UNIQ

DELIVER

ONDERZOEK NAAR DE CONTEXT SYSTEEMBLIK EN VERHAAL VAN DE GANS

FOTO: SABINE GROOTENDORST

SYSTEEMBLIK

Voor we begonnen met antwoord geven op de hoofdvraag, doken we dus in het systeem om een zo compleet mogelijk beeld van de problematiek te krijgen. Met behulp van ontwerpbureaus Reframing Studio en OneUp brachten we de relaties tussen het menselijke activiteiten, het aantal ganzen, jachtbeleid, de keten en de consument in kaart.

De plaat op pagina 10 en 11 laat onder andere zien hoe de twee vraagstukken van het verminderen van de ervaren ganzenoverlast, en het vraagstuk hoe we het geschoten ganzenvlees zo goed mogelijk kunnen verwerken en aan de man kunnen brengen, verweven zijn. Veranderd het klimaat, en wordt het te warm in onze overwintergebieden, dan kunnen ganzen noordelijker gaan trekken. Wordt er minder bemest, zal dit een effect hebben op de grootte van de ganzenpopulatie. Wordt er meer gans gegeten in plaats van dat het dier in de prullenbak beland, zou dit er voor kunnen zorgen dat de jager kiest voor meer afschot van ganzen.

Uit deze systeemblik konden we twee conclusies trekken.

KANSEN VOOR DE GANS

DE GANS IS HIER VOOR EEN REDEN

Genzen komen af op de manier waarop wij ons landschap hebben ingericht. Genzen houden van de vlakke, grote weilanden waar ze goed overzicht hebben. Dankzij de verhoogde kwaliteit gras, worden in een agrarisch weiland worden bijna alle kuikens, ten opzichte van ongeveer de helft van de kuikens in een natuurgebied (Mijn grauwe ganzen, p. 251). Aangelegde natuurgebieden bieden perfecte slaappleaatsen.

Volgens de Faunabeheerseenheid Noord-Holland wordt het als lastig gezien om oplossingen uit te voeren met de betrokken partijen die het landschap minder aantrekkelijk maken voor ganzen. De relatief simpele en preventieve maatregelen waar in plaats daarvan voor gekozen wordt, zoals het afschrikken met vlaggetjes, hebben niet genoeg effect hebben. Daarom wordt gekozen voor afschot.

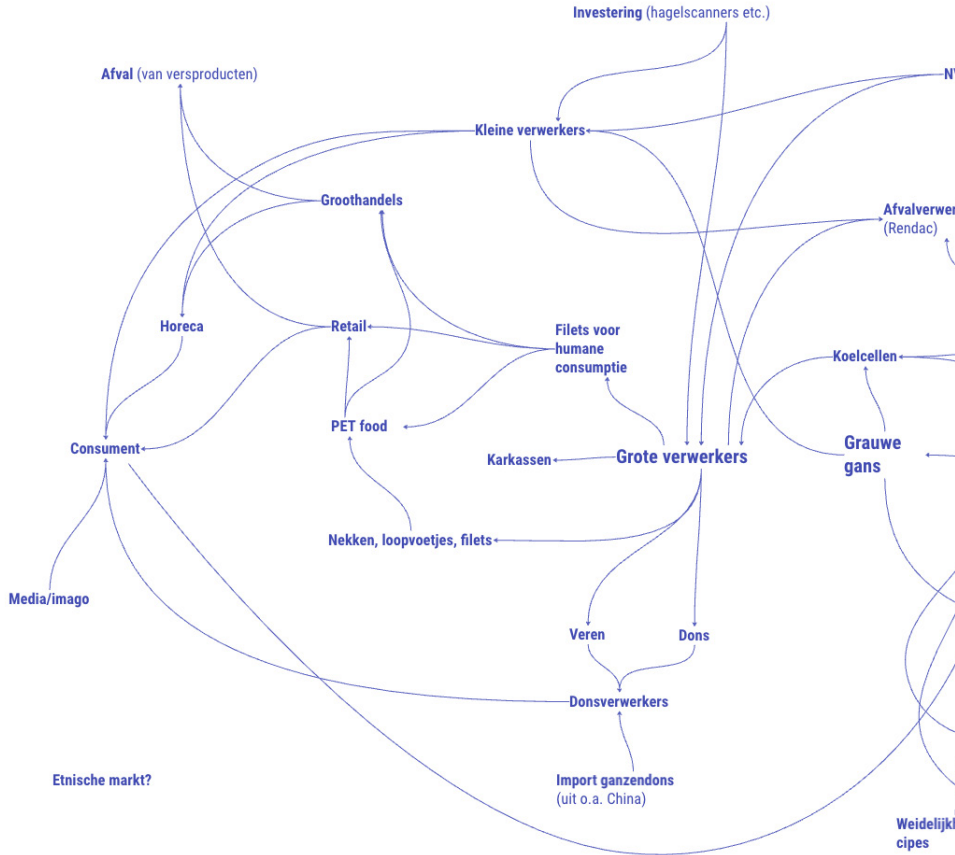
Zoals benadrukt door zowel de provincie als FBE Noord-Holland leidt afschot tot dierenleed, niet alleen voor de dieren die zelf afgeschoten worden, maar ook voor de dieren die worden geraakt maar niet direct sterven waardoor 28-40 procent met hagel in het lichaam rond vliegt. Daarbij kan afschot zelfs averechtse effecten hebben, het kan de populatie juist doen groeien en kan ervoor zorgen dat de gans zijn gedrag aanpast, en bijvoorbeeld naar stedelijke gebieden trekt (Mijn grauwe ganzen, p. 264).

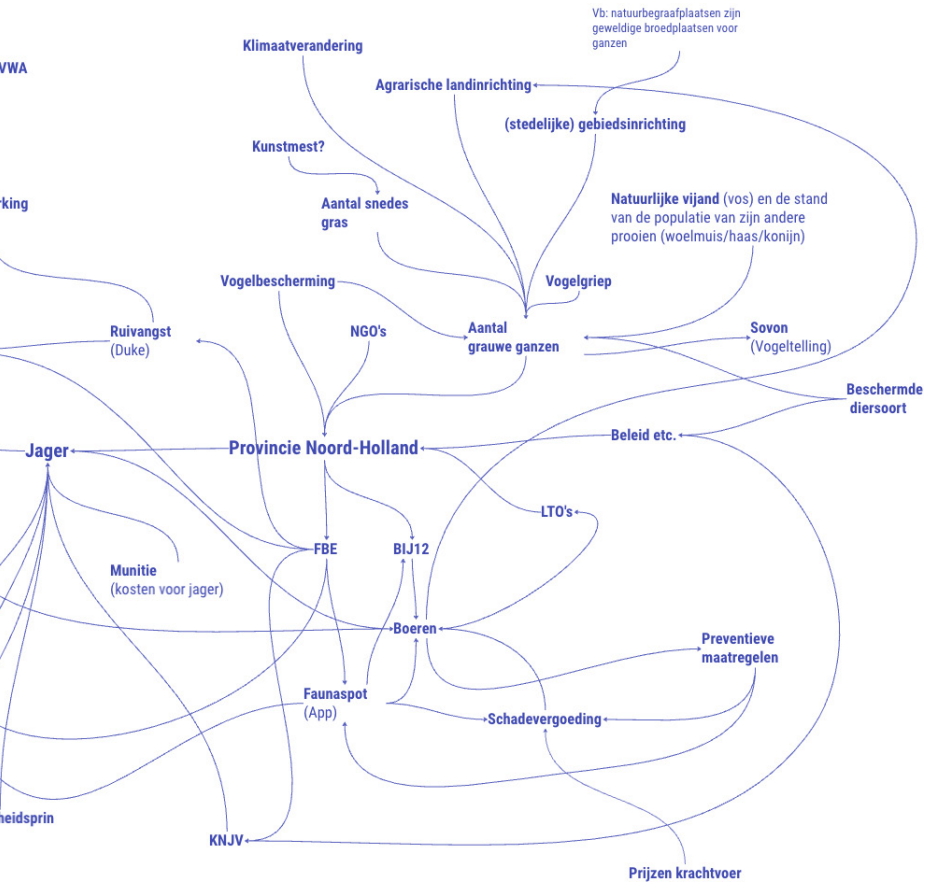
Wij zien hier daarom een kans, dat er meer oplossingen kunnen worden gezocht in het aanpassen van onze leefomgeving. Niet omdat het makkelijk is, maar wel omdat we denken dat het nodig is. Vanuit het perspectief van de gans. Dit kan door kennis van ecologen en ganzenonderzoekers toe te passen én het belangrijkste, daarbij samenwerkingen op te zoeken met grondbezitters, boeren, jagers en andere betrokkenen.

DE GANS ZIJN VERHAAL MOET NOG VERTELD WORDEN

Het verhaal van de gans is nog niet zo bekend. Het gaat veel over de overlast die wordt ervaren door ganzen, maar weinig over wie die gans is, en waarom die hier is. We zien een kans om de gans in positiever daglicht te stellen en het verhaal van de gans te vertellen.

SYSTEEMPLAAT

ONDERZOEK NAAR DE VERWERKING VAN GANZENVLEES

ALGEMENE BEVINDINGEN

Om de vraag te beantwoorden wat de consument aanspreekt qua smaak, vorm etc was er wat vooronderzoek nodig naar eerdere initiatieven op het gebied van verwerking van gansenvlees. Uiteindelijk hadden we als groep besloten dat het eindproduct makkelijk te bereiden moest zijn en als belangrijkste punt smaakvol.

Vanuit de verschillende gesprekken kwamen de volgende knelpunten naar voren vanuit de consument:

- Wild is niet altijd het meest gewilde stukje vlees
- De smaak van gans is heel specifiek
- Gans op zichzelf is niet bekend bij het brede publiek

Ook de verwerkers zelf liepen tegen een aantal dingen aan:

- Er is veel verschil in smaak en textuur tussen de verschillende soorten ganzen
- Van het moment van schieten tot verwerking van het vlees is een ingewikkelde logistieke operatie (denk aan temperatuurschommeling etc.)
- De afzetmarkt is laag, bij zowel de kleinschalige verkoopkanalen als de groothandels
- Om het product smaakvol te krijgen, wordt er altijd wel een deel bio industrie vlees aan toegevoegd. Voor ons als groep druiste dit in tegen onze principes om een duurzaam product te ontwikkelen
- Gansenvlees wordt snel droog door het lage percentage vet
- Er zijn veel vergelijkbare producten die goedkoper aan de man te brengen te brengen zijn; denk aan frituurschap in een supermarkt
- Het schoonmaken en uitbenen van een wilde gans kost veel werk

PER PERSOON

Jager Bart Nijsink

Met Bart Nijsink zijn we samen tot de conclusie gekomen dat het enthousiasme om geschoten ganzen te verwaarden voor het grootste deel bij de logistiek ligt en aan de consumenten kant. Verdere gesprekken lopen om verschillend jagers in de regio Noord-Holland met elkaar in contact te laten komen en de keten meer te stroomlijnen.

Ondernemer Pieter Goudswaard (EkoPlaza project)

Pieter heeft ervaring gedeeld over het eerder aanbieden van vers ganzenvlees bij een biologische supermarkt als EkoPlaza. Er is daar zeker een markt voor, maar door bepaalde keuzes te hebben gemaakt is het project toch minder van de grond gekomen dan gehoopt.

Willemijn Ten Hoor van Saucijs UNIQ

Saucijs Uniq is een initiatief om ganzenvlees te verwerken tot een snack die in smaak valt bij het bredere publiek. Vooral voor ons als HooliGans interessant omdat zij hetzelfde uitgangspunt hebben voor hun product: het product moet makkelijk te bereiden zijn en bovendien smaakvol.

Wild Webshop de Predetariër

De predetariër is een initiatief dat begon als popup broodjeszaak. Op de dag van de wilde gans erover gehad om de handen ineen te slaan en meerdere al bestaande initiatieven aan elkaar te koppelen. Net zoals met de jagers de logistieke keten te verkorten is dit om de manier van aanbieders van ganzenvlees te verenigen ook denkbaar.

Jager Jasper Holla

Jasper is de tweede jager in ons netwerk en belangrijkste leverancier van vlees om ons product te kunnen testen. Net zoals Bart Nijsink heel enthousiast om samen met ons het ganzenprobleem aan te pakken. Heeft veel apparatuur in en om zijn huis om professioneel een gans te kunnen verwerken. Zou kunnen fungeren als hub om geschoten ganzen in Noord-Holland naartoe te kunnen brengen als verwerkplek, opslagplaats etc.

TESTEN

DE KEUZE VOOR EEN GEHAKTBAL

Als eerste stap richting het op de markt brengen van een product was voor ons om zelf kennis te maken met ganzenvlees. We hadden eerder al contact gehad met de jager en Lars had enkele ganzen kunnen regelen om een soort inspiratiesessie te houden op het ROC waar hij de koksopleiding heeft gevolgd.

De opdracht was vrij duidelijk: maak binnen drie uur een product dat aanslaat bij een gemiddelde consument die gaat voor gemak en dat smaakvol is. De resultaten liepen uiteen van een frikandel tot carpaccio, en van ganzen nuggets tot een echte Groningse eierbal. De eindresultaten werden door alle leerlingen en docenten gepresenteerd en beoordeeld, en vervolgens van minst goed naar beste product gerangschikt. Op deze manier kwamen we tot de conclusie dat ganzen gehakt het meest werkbare product voor HooliGans zou zijn, omdat hier voor ons de minste arbeid aan ten grondslag lag. Het gehakt hebben we dan ook als basis gebruikt om verder te ontwikkelen wat uiteindelijk zou leiden tot ons eindproduct: de ganzen gehaktbal.

MAAR HOE?

Pepijn en Lars waren degenen die verantwoordelijk waren voor de ontwikkeling van de bal. Er waren een aantal factoren die mee werden genomen in de testsessies: welk deel van de gans, zoutgehalte, pekelen, roken, verschillende bindmiddelen, en een eventuele vetvervanger als alternatief voor varkensvet uit de bioindustrie.

ZO.

Het resultaat is een ganzen gehaktbal van de grauwe gans. Er is namelijk een wezenlijk verschil tussen bijvoorbeeld de grauwe gans en de nijlgans qua textuur en smaak. De borsten van de grauwe gans worden een uur gepekeld op grof zeezout. Hierdoor krijgt het vlees een mooie donkerrode kleur, is het op smaak en bakt de gehaktbal mooier in de pan door het onttrokken vocht.

Daarnaast hebben Pepijn en Lars een vega pate ontwikkeld op basis van knolselderij om als vette tegenhanger te fungeren in een gehaktbal die gekenmerkt wordt door mager ganzenvlees. De verhouding, deze bleek uiteindelijk het meest smaakvol, is 80 procent van het gepekeld ganzen gehakt met een toevoeging van 20 procent van de knolselderij pate. Om op deze manier te werk te gaan was het voor ons als HooliGans nog ethisch verantwoord om dit product op de markt te brengen. Op de lange termijn zouden wij namelijk geen ganzen meer willen schieten, maar zolang dit gebeurt; dan verwerken wij als HooliGans de ganzen die worden geschoten, zonder dat er enige andere vorm van bioindustrie aan te pas komt.

HOOLIGANS MEER DAN EEN RELSCHOPPER

GANZENBAL

Onze ganzengehaktbal is sappig, een tikkie wild, toegankelijk en makkelijk te bereiden. Hij bestaat uit ganzenvlees, zonder toevoeging van andere dierlijke eiwitten en ingrediënten zoals je dat vaak ziet bij wild. Toch een beetje varkensvet hier en daar.. dat gaat er bij ons niet in. We gebruiken plantaardige ingrediënten – veelal van Nederlandse bodem – om de bal smaakvol, smeuiig en toegankelijk te maken. Omdat wij het voorwerk al doen, zetten we een product op de markt dat relatief weinig keukenvaardigheden vereist en daarmee gebruiksvriendelijk is voor de bereider. Hierdoor is de gehaktbal makkelijk inzetbaar in de horeca, thuis en in – we dromen groot – de Arena.

Elke soort gans heeft een typerende smaak en structuur van het vlees. Met slimme bereidingstechnieken en door toe te werken naar een uniek recept per type gans, zorgen we dat we van elke gans een steengoede bal kunnen maken.

VERHAAL VAN DE HOOLIGANS: MEER DAN EEN RELSCHOPPER

HOOLIGANS, MEER DAN EEN RELSCHOPPER

De wilde gans, de kleine relschopper, de HooliGans. De gans wordt door mensen, van grondgebruiker tot stedeling, steeds vaker ervaren als dier dat schade toebrengt aan landbouw, natuur en vliegverkeer. In een poging de populatie te beheren, wordt hij van grond verjaagd en afgeschoten.

Toch is de gans méér dan alleen een relschopper. Ganzen zijn slim, monogaam, leggen heel wat vliegkilometers af en zijn soms zelfs adoptieouders. Zo lang afschot plaatsvindt, redt HooliGans het vlees uit de verbrandingsoven en zetten wij ons in voor een hoogwaardige verwerking van dit veelzijdige dier.

WANT DE HOOLIGANS IS OOK.

De Recreatiegans

Natuur- en recreatiegebieden, die de afgelopen decennia volop zijn ontwikkeld, zijn voor ganzen een fijn leefgebied. Tussen het riet bouwt de gans zijn nest en brengt hij zijn jongen groot. 's Avonds slaapt hij veilig op het naastgelegen water, weg van roofdieren zoals de vos.

De Adoptiegans

Het adopteren van kuikens van soortgenoten is een verschijnsel dat vaker voorkomt bij ganzen dan bij andere diersoorten. Ganzenexpert Berend Voslamber volgde veertig jaar lang een groep grauwe ganzen, die hij als individuen herkende. Eén van zijn ganzen, vrouwtje Z47, maakte het wel heel bont met de zestig kuikens die achter haar aan hobbelden.

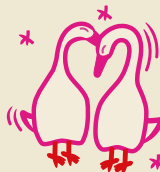
De Grasgans

Voor sommige ganzen is het boerenland een thuis. Als ze eenmaal opgroeien met het eiwitrijke raaigras – dat eigenlijk bestemd is voor koeien – keren ze er ook vaak terug. En doordat dit type gras ook in de winter groeit, heeft de gans hier het hele jaar door voldoende voedsel om al zijn kuikens groot te brengen.

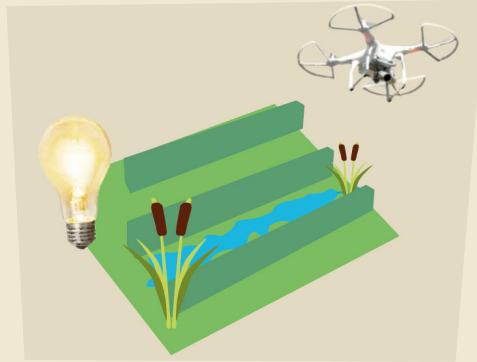
De Standgans

Vroeger was elke gans een trekgangs die in de winter vanuit Noordelijke gebieden als Scandinavië naar ons land trok, maar tegenwoordig blijven steeds meer ganzen het hele jaar door op één plek. Vooral de Grauwe Gans en de Brandgans vinden steeds vaker naast voldoende eten, ook voldoende broedplaatsen in Nederland.

De Trouwe Gans

Veel ganzen zijn monogaam. Ze vormen de rest van hun leven een hecht paar. Samen maken ze uitstapjes naar hun favoriete voedselgebieden. En als de een het nest bouwt, staat de ander op de uitkijk.

EN WE DOEN MEER...

Afschot is een van de knoppen om aan te draaien als het gaat om het beheren van de ganzenpopulatie. Maar als het landschap een walhalla blijft, blijven ganzen komen en blijft afschot de eerste logische oplossing. Daarom zetten wij ons, naast de ontwikkeling van een lekkere en toegankelijke ganzengehaktbal ook in voor een grootschalige herinrichting van ons landschap – denk aan het plaatsen van heggen, minder open en waterrijke recreatiegebieden en een minder intensieve veeteelt. Daarmee maken we het landschap minder aantrekkelijk en scheppen we de voorwaarden voor een verdere afname van de populatie en/of de waargenomen schade.

De winst die voortvloeit uit de verkoop van de Hooli Gans gehaktbal, investeren wij daarom in onderzoek naar alternatieve vormen van landschapsbeheer. Zo komen we tegemoet aan de afschot-vraag van de provincie én aan de vraag van ecologen en andere stakeholders die zeggen dat afschot niet de enige, of effectiefste oplossing is.

TOEKOMST

FOTO. SABINE GROOTENDOORST

Momenteel onderzoeken we als groep hoe we hooligans verder kunnen uitrollen.

Één eerste stap is het vinden van financiering. ondertussen zoeken we een weg voor de bal naar proeverijen en... de Arena. Lars is hiervoor ons eerste contactpersoon.

Joanna denkt graag verder mee hoe we ons landschap aan kunnen passen om het minder aantrekkelijk te maken voor ganzen.

OOK RELSCHOPPER WORDEN?

Sluit je aan bij de Hooligans-beweging! Samen gaan we voedselverspilling tegen en werken we aan concrete oplossingen. Of je nu een consument, agrariër, jager of beleidsmaker bent, jouw bijdrage maakt het verschil. Volg ons op Instagram en blijf op de hoogte van onze plannen met de bal, pilots en samenwerkingen.

BIJLAGE

ANDERE IDEEËN

DINER

Een diner waarbij we aan geïnteresseerde het verhaal van de gans vertellen, wie die is en waarom die hier is, wat we zouden kunnen doen aan de inrichting van het landschap. Maar ook het ganzenvlees op een aantrekkelijke manier serveren, nu de gans geschoten wordt.

Zo'n zelfde diner zou georganiseerd kunnen worden om betrokkenen in een bijzondere, open, en creatieve setting bij elkaar te brengen en te brainstormen over de toekomst van de gans.

MANIFEST

Betrek de ecooloog! Door middel van een manifest zouden we aandacht willen vragen om te zoeken naar oplossingen in het landschap, die te testen en uit te voeren. Een voorbeeld van "De Heg":

DE HEG

Ganzen houden van overzicht, die ze vinden op onze uitgestrekte weilanden. Het planten van heggen in het weiland zou een natuurlijke manier kunnen zijn om het landschap minder aantrekkelijk te maken. Bovendien broeden ganzen het liefst op een grens van water en graslandschap. Uit onderzoek blijkt dat een barriere tussen water en land het gebruik van graslanden door kuikens sterk kan verminderen. Op de lange termijn kan dit er zelfs voor zorgen dat ganzen het gebied als broedterrein vermijden.